

Posudek

disertační práce **JUDr. Karla Attla** na téma

„Aktuální otázky rodiny z právního hlediska“

Autor předložené disertační práce se zabývá rodinně-právní problematikou po řadu let zejména v souvislosti s výkonem své advokátní praxe. Mnohé změny, kterými v uplynulých desetiletích procházel právní řád naší republiky, vedou většinu právníků k tomu, že se seznamují nejen se zákonnými texty a judikaturou, zejména vyšších soudů, ale současně sledují odbornou literaturu, která s výkonem jejich práce souvisí. Dr. Attl orientoval postupně své úsilí na získávání dalších poznatků. V oblasti soukromého práva prozkoumal poznatky týkající se především rodinně-právních vztahů. Studium právnické literatury ho však v mnohém plně neuspokojovalo a proto – jak je ostatně i z obsahu práce zřejmé – se seznamoval s širšími souvislostmi zejména psychologickými, sociologickými apod. Současně hledal i mnohé potřebné návaznosti na právo veřejné, zejména pak v oblasti právní ochrany dětí. Nakonec, v průběhu své praktické práce i studia rozpoznal potřebu poukázat na společenskou i právní problematiku rodiny zejména tam, kde lze spatřovat především legislativní nedostatky.

Téma práce, tak jak je uvedeno, působí na první pohled velmi obecně. Při bližším seznámení se s obsahem práce lze hodnotit jeho strukturu jakožto zaměřující se na základní problematiku rodiny v současné společnosti a respektování jejich potřeb v právní úpravě.

Předložená práce obsahuje celkem 164 výkladových stran a k tomu dále všechny potřebné náležitosti, tj. abstrakt, seznam literatury a další. K seznamu literatury je třeba uvést, že je velmi bohatý a netvoří pouze výčet monografických či časopiseckých prací a dalších pramenů, ale z celého obsahu práce je zřejmé, že autor s uvedenou literaturou důkladně pracoval. Na použité prameny odkazuje, resp. navazuje v různých polemických úvahách přímo v textu a posléze pak potřebný odkaz či poznámku uvádí pod čarou na příslušné stránce (celkem 138 poznámek a odkazů).

Pokud jde o strukturu práce, autor rozdělil svůj výklad do čtyř částí, dále pak každá část je členěna jednotlivými marginálními rubrikami označujícími konkrétní problematiku. V první části, která je věnována historickému vývoji právní úpravy rodiny, si autor rozdělil výklad na zhruba dvě poloviny. Nejprve věnuje pozornost rodině ve starších dobách a druhá část výkladu je věnována rodině od počátku 19. Století do současnosti. Všechny tyto historické výklady jsou věnována výkladu základu právní úpravy rodiny ve všech souvislostech. Autora pochopitelně nejvíce zajímá sám pojem rodiny a její právní definice. Klade si v této souvislosti řadu otázek s jediným definováním rodiny v základním předpisu soukromého práva, tj. občanském zákoníku se, pokud jde o území našeho státu, setkal pouze v Obecném občanském zákoníku. Poté co tento zákon v oblasti rodinného práva pozbyl účinnosti, tj. k 1. lednu 1950, se již s podobnou definicí v právní úpravě nesetkáváme. Autor je právně zaujat myšlenkou o tom, zda nedostatek takové definice je významný event. jak se v různých konkrétních právních situacích legislativa, ale též právní teorie a praxe, a to aktuálně vyrovnává. Proto tato myšlenka sleduje další výklad věnovaný zejména v části druhé aktuálním problémům rodiny poměrně velmi důsledně.

Bývalý Obecný občanský zákoník (z roku 1811) definuje rodinu takto: „Rodinou se rozumějí prarodiče se všemi svými potomky. Poměr mezi těmito osobami se nazývá příbuzenství. Naproti tomu poměr, který vznikne mezi manželem a příbuznými druhého manžela se nazývá švagrovství.“ V této souvislosti autor poukazuje na to, že definice rodiny je takto vázána primárně na rodičovství (srov. str. 20 práce). Proto autor v další části a jejich kapitolách se především věnuje velmi podrobnému rozboru právní problematiky související s rodičovstvím. Jednotlivé kapitoly jsou důsledně aktualizovány především uváděním potřebné judikatury, změnami právní úpravy i teoretickými názory sledujícími vývoj společenských vztahů a pokrok vědy. Zejména druhá polovina minulého století a počátek 21. století přinesly mnoho nových jevů ovlivňujících rodičovství především v oblasti počtů a v oblasti právní ochrany především novorozeného dítěte. Především nové objevy v oblasti lékařství a biologických věd postupně zasahují i do české právní úpravy, která doznává některé změny v soukromém i ve veřejném právu. Autor velmi zdařile se zabývá problematikou asistované reprodukce, která s sebou přináší některé nedostatečnosti právní úpravy. Velice kladně hodnotím, že autor nejen zde, ale i na jiných místech upozorňuje čtenáře resp. bere do úvahy i nejnovější právní úpravu uvedenou v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., který nabude účinnosti dnem 1.1.2014. Tento zákoník totiž přináší řadu změn zejména v oblasti úpravy obecných pojmů a zejména také v tom, že začleňuje rodinně-právní úpravu přímo do tohoto občanského zákoníku jako jeho část druhou. Problematika asistované reprodukce velmi úzce souvisí s rodičovstvím a to biologickým i právním (str. 78 a násl.). Stejně tak propracoval autor velmi zajímavým způsobem kapitolu nazvanou „Institut náhradní matky, ano či ne“ (str. 128 a násl.). Pro autora, jak čtenář snadno rozpozná, nebylo lehké vypořádat se s obtížnou právní problematikou, neboť často dochází k tomu, že je třeba si položit otázku, kde končí soukromoprávní vztah a kde naopak jde o právo veřejné. Veřejné právo v těchto souvislostech představují především předpisy zdravotnické, které, jak se zdá, někdy ne zcela adekvátně respektují potřebný přístup soukromoprávní. Autorův analytický přístup, s nímž se v těchto kapitolách setkáváme je velmi záslužný a úvahy de lege ferenda nepostrádající teoretické základy, jsou velmi záslužné. Autor zde, jakožto i na jiných místech práce, prokazuje schopnost systematického postupu a schopnosti tvorby odpovídajících závěrů. Další velmi aktuální otázkou, kterou se autor v souvislosti s rodičovstvím zabývá, je problematika tzv. babyboxů. Rozboru této především společenské problematiky se autor zabývá velmi důkladně, především zastává nekompromisní kritický názor na to, že prakticky a technicky uveden do provozu systém, který v podstatě nemá oporu v právním řádu a přináší s sebou řadu otázek, jež de lege lata nelze zodpovědět (viz srov. str. 94 a násl.). K této kapitole mám jedinou připomínku, že autor nemusel v této kapitole v úplném znění reprodukovat článek Doc. Dr. Zuklínové, který považuje za stěžejní a s tímto poukazem ho do své práce vtělil. Mohl se omezit jen k reprodukci stěžejních bodů. V této kapitole považuji za výstižný a důkladný výklad nazvaný „K zápisu Nadačního fondu STATIM do nadačního rejstříku“ jde o velmi originální a dosud nikde nepublikovanou úvahu. Celou tuto kapitolu, jejíž problematika v mnoha směrech právě souvisí s rodičovstvím a rodinou, považuji za originální a svědčící o autorově přemýšlivosti a schopnosti teoretických úvah.

Další aktuální problematikou, kterou autor rozebírá a na jejíž nedostatky v právní úpravě poukazuje je kapitola věnovaná právním otázkám porodu s utajenou totožností matky (str. 63). Opět jde o problematiku, kde je třeba položit řadu otázek k legislativní úpravě její veřejnoprávní stránky. Autor se v této kapitole zabývá jak hmotně právními aspekty, tak problémy zákonné úpravy tak jeho procesněprávními aspekty a problémy. Zejména k tomuto výkladu procesněprávních aspektů bych chtěla opět upozornit na velmi důkladnou a systematickou autorovu práci, a kterou procesním otázkám zde věnuje. A autorovými v této

kapitole souhlasím, jeho kritický pohled je relevantní a na úrovni. Svědčí o pečlivém analytickém zkoumání.

Již jsem zmínila, že autor, ačkoliv na to neměl mnoho času, přesto zapracoval základní změny, které v oblasti rodinného práva přináší nový občanský zákoník, a které považoval za nutné, ačkoliv byl ve velké časové tísní. Nový občanský zákoník byl totiž přijat 20. února t.r. a autor svou práci krátce na to odevzdával. Konečně ve třetí kapitole autor shrnuje své závěry o nedostacích právní úpravy rodiny v současné době. Dochází k výkladu své definice rodiny de lege ferenda. Jako podklad (podle mého názoru) takové kodifikace autor uvádí svůj názor. Za vznik rodiny považuje narození dítěte v manželství, event., že tito manželé přijali dítě za vlastní. Rodinu pak rozděluje na rodinu užší a na rodinu širší. Autor setrvává na tradičním pojetí, z něhož vycházel již bývalý Obecný občanský zákoník. Přitom si je autor vědom toho, jak uvádí na jiném místě, že soudobá společnost, především evropská, resp. v prostoru euroatlantickém, nepreferuje nějakým výrazným způsobem manželství, a jak ukazují statistiky, zhruba polovina dětí se narodí rodičům, kteří spolu manžely nejsou. Tato situace trvá již několik desítek let. U nás nastala zhruba před patnácti lety. Zajímavé je, že pro toto soužití nesezdané nepoužívají lidé označení druh a družka (o tom se též autor zmiňuje), ale označují se za přítele/přítelkyni či partnera/partnerku. Za druhý typ rodiny uvádí autor název „Poměr obdobný poměru rodinnému“. Zde se opět věnuje podrobnému rozboru základních právních otázek, které takto vznikají mezi spolužijícími. Autor pro ně považuje za nejvhodnější označení druh a družka.

V rozboru práv a povinností, které vzájemně působí mezi členy rodiny označené autorem „Rodina a rodinný poměr“, je autor disertační práce velice důsledný a je zřejmé, že je zastáncem rodiny manželské. Možná, že ještě důslednější a pečlivější je, pokud jde o právní analýzu všech dosahů onoho druhého typu nazvaného „Poměr obdobný poměru rodinnému“. Oba tyto typy autor nahlíží jak z hlediska práva soukromého, tak i z hlediska práva veřejného. Možná k oběma závěrům bych připomněla, že by bylo třeba se zabývat ještě hlouběji o následcích těchto rodinných soužití v oblasti statusových práv.

Předložená disertační práce svědčí o autorově poctivém přístupu ke zpracování daného tématu. K práci nemám žádnou podstatnou připomínku, pouze pokud jde o její event. redakční úpravu, navrhovala bych některé menší zásahy, ať už jde o zestručnění event. doplnění některých souvislostí. Struktura práce, její rozsah, práce s literaturou i způsob zpracování odpovídá požadavkům kladeným na práci disertačním, tj. svědčí o autorově schopnosti teoretického myšlení, znalostí praxe zejména judikatury a svědomité práce s literaturou. Proto tuto práci doporučuji k ústní obhajobě a udělení vědecko-akademického titulu Ph.D.

V Praze dne 20.5.2012

Doc. JUDr. Senta Radvánová, CSc.
školitel